

50. rész

Mottó:

„Amelyik nemzet a múltját nem ismeri, az a jelenét sem érti, s a jövőjét meg nem teremtheti!”

Öt perc történelem fiataloknak és minden érdeklődőnek

Magyar sors – magyar történelem

Európának szüksége van Magyarországra... amely soha nem

hagyta magát legyőzni

Rákóczi Ferenc gyermek- és ifjúkora. A kisdíák tanulóévei Neuhausban és Prágában

Borsitól Munkácsig, születéstől az édesanya új házasságáig

Rákóczi Ferenc születéséről, gyermekkorának néhány eseményéről az előző részekben már tettünk említést. Az 1676. március 27-én, Borsiban született *II. Rákóczi Ferenc* korában a szülők szerették, becézték gyermekeiket, s különösen igaz volt ez a főúri családokra. A kisgyermek élete, biztonsága, védelme azért értékelődött fel a 18. század elején, mert a török kiűzése után pótolni kellett a népirtás okozta emberhiányt. Nagy jelentősége van a gyermek fejlődésében annak – ma ez már tudományosan is bizonyított –, hogy milyen körülmények között tölti el egy gyermek az első 10-12 életévét. A kis Rákóczi születésétől kezdve, szó szerint több alkalommal is halálos veszélynek volt kitéve. Különösen a főúri családok fiúgyermekai voltak kitéve annak, hogy idő előtt éltét veszti. Még nagyobb veszélynek volt kitéve az a fiúgyermek, aki a család egyetlen és egyben utolsó férfitagja volt. Közéjük tartozott *II. Rákóczi Ferenc* is.

Az ok természetesen az óriási birtokok megszerzése, öröklése, gyámság alá vétele volt. Ez a bécsi taktika már egy évszázaddal korábban is gyakorlat volt, erről szóltak többek között a felségárulási perek.

Rákóczi Ferenc négyéves korában (ismeretlen festő)

II. Rákóczi Ferenc nyolcesztendős korában (ismeretlen festő)

A Rákóczi család 1677-ben Munkácson élt, ahol az édesanya, *Zrínyi Ilona* mellett az apai nagymama, *Báthori Zsófia* is berendezkedett. A két erős akaratú, ám életvitelükben egymástól élesen eltérő nő között sok vita, ellentét feszült. A gyermekekre, *Juliannára* és *Ferencre* ez az ellentét nem volt hatással, mert ők csak a szeretetet és a tudatos, anyai, nagyanyai nevelést kapták. Az apa, *I. Rákóczi Ferenc* korai halála után a gyermekek gyámja és ezzel az óriási Rákóczi birtokok ura a magyargyűlölő *I. Lipót* (1655-1705) császár, magyar király lett. *Báthori Zsófia* és *Zrínyi Ilona* gyors fellépésének és befolyásos udvari támogatóiknak köszönhetően a gyámságot mégis *Zrínyi Ilona* gyakorolhatta. Igaz, hogy ezzel a fiatal özvegy nyakába szakadt a katasztrofális állapotban levő birtokok irányítása, jövedelmezővé tétele. A szerencsétlenségben a szerencse az volt, hogy a gyermekek az édesanyjuk mellett maradhattak. Közben már dúlt a háborúskodás a kuruc felkelők és a császári csapatok között. Az udvar kegyetlenkedései nem riasztották el az elégedetlenkedő felkelőket. Ellenkezőleg, egyre többen csatlakoztak a kurucokhoz. Már kezdetben számos kisebb győzelmet arattak. Kialakultak az ellenállás gócpontjai. Közéjük tartozott Munkács bevehetetlennek tűnő erődítménye is. Tekintettel azonban arra, hogy Munkács a hadi utak kereszteződésében állt, itt soha nem volt nyugalom. *Zrínyi*

Ilona ezért családjával együtt 1677 végén a távolabbi, de biztonságosabb Regéc várába költözött.

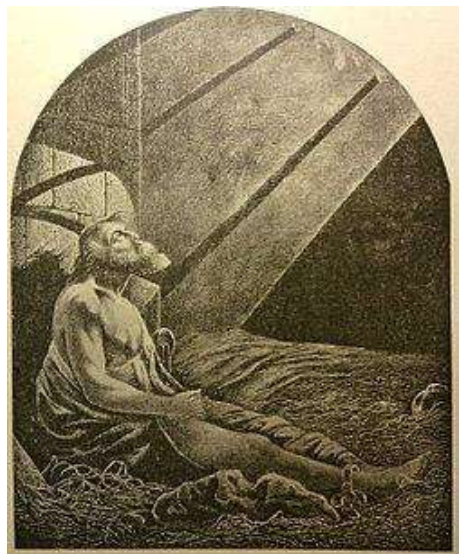
Munkács vára. Az 1688. január 17. című alkotás Zrínyi Ilona és a kis Rákóczi Ferenc búcsúját ábrázolja (A Magyar Művészetért Szoborkert)

Regéc vára napjainkban. Zrínyi Ilona és a kis Rákóczi fából készült szobra a regéci községháza előtt. Regéc várának 15. századi képe

A család néhány hónap elteltével, 1678 márciusában, az akkor már kétéves „fejedelem úrfival” Patak várába költözött. Zrínyi Ilona itt már egyedül alakíthatta ki az udvartartását, Báthori Zsófia nélkül. Patakon élte a kis Rákóczi igazi gyermekkorát, itt hatottak rá a színek, a tárgyak, a vidám hangok, a zene, a sokféle játék, a változatos nyelvi környezet. (Lásd 49. részben.) A gyermek első nagy élménye a dédapa építtette Vöröstorony, a vár vastag falai, s az alatta folyó Bodrog látványa. Először itt volt része Rákóczinak abban, ami aztán végig kísérte életének nagy részét, hogy idegen nyelvi környezet vette körül. Ennek ellenére szívében, lelkében rendíthetetlenül magyar maradt. Patakon rögzült

benne a mesék, históriák, versek gazdag világa, amiről többek között a *Vallomások* és *Emlékiratok* című írásaiban olvashatunk. Az előző fejezetben utaltunk rá, hogy Rákóczi közel tíz nyelvet értett és beszélt. Ez együtt járt azzal, hogy ismerte Európa legtöbb országának kultúráját, politikáját, vallását, szokásait. Erre a tudásra a gyermekkor készítette fel. Zrínyi Ilona mindent megtett gyermekei szellemi fejlődéséért, egészségéért, biztonságáért. Ügyelt az étkezésükre, állandó felügyeletükre, tanulásukra, de még az öltözködésükre is. A gyermek Ferencre ötéves koráig az őt körülvevő, nevelő asszonyok vigyáztak. Ezt követően azonban *Kőrössy György* zempléni nemesúr, a Rákócziak régi hűséges híve az ifjú fejedelem komornyikja felügyelt az életére. Szó szerint az életére, mert nem egyszer történt kísérlet arra, hogy megmérgezzék az ifjú Rákóczit.

Sárospatak vára, a Vöröstoronnyal. Zrínyi János, a Zrínyi család utolsó férfitagja is a császár áldozata lett. Közel két évtizedes börtönbüntetése után elborult elmével halt meg 1703-ban

1678-ban egyre gyakrabban lehetett hallani *Thököly Imre* nevét, aki a kuruc seregek élén elfoglalta a Felvidék jelentős részét. Az Európa szerte ismertté vált *Thököly Imre* a bányavárosok birtokba vételével megteremtette a gazdasági alapokat a szabadságharc sikeres folytatására. Tömegével álltak mellé a felvidéki kisnemesek, jobbágyok, végvári katonák, bujdosók. 1678 nyarán Ilonát titokban meglátogatta testvére, *Zrínyi János*, aki bár császári tiszt volt, de az udvar bizalmatlan volt az 1671-ben kivégzett *Zrínyi Péter* fiával szemben. *Zrínyi János* később a kurucok fogságába esett, ahol megismerkedett *Thököly Imrével*. Minden bizonnyal ez a találkozás is hozzájárult ahhoz, hogy a Felvidék ura 1680 februárjában ellátogatott *Zrínyi Ilonához*. A rövid látogatás során megegyeztek

abban, hogy az összekuszálódott birtokaik biztonságát csak úgy tudják megóvni, ha házasságra lépnek. Báthori Zsófia ellene volt a házasságnak, hiszen még mindig nem tett le arról, hogy unokájából lengyel király legyen. Továbbá nem szerette volna, ha fia örökébe egy másik férj lép, ráadásul egy evangélikus. Az idős fejedelemasszony azonban még ebben az évben meghalt, így Zrínyi Ilona szabadon dönthetett. A hosszú előkészületek után, 1682. június 15-én tartották meg a fényes menyegzőt.

Főúri viselet a 17. század végén. A kép elénk idézi a lakodalmon részt vevő meghívottaknak az akkori divat szerinti öltözékét

A hatéves gyermeket nem viselte meg anyja új házassága, mivel nem ismerte édesapját, *I. Rákóczi Ferencet*. Thököly Imrét – a délceg, jó kiállítású, barátságos – gróft a kis Rákóczi igazából nem szerette. Pedig Thököly odafigyelt mostohafia nevelésére, miközben számos fontos dologra is megtanította.

Az élet iskolájának kezdete

A gyermek az élet iskolájának kezdetét Kőrössy György mellett járta ki. Neki köszönhető, hogy egész életében olyan emberekkel is szót tudott érteni, akikkel a főnemesek egyébként nem érintkeztek. A kamarás úr folyamatosan üzleti ügyeket intézett, különféle emberekkel találkozott, más-más nyelven beszélt, s a kis Rákóczi mindezt látta, hallotta, sokat tanult belőle. A hatéves gyermek a betűvetés tudományát *Bárkány János* ferences szerzetestől tanulta. Zrínyi Ilona a gyermeket nem engedte le Munkács városába az iskolába, a biztonságos várfalak

között tanították a kis Ferkót. A fejedelmi kisiskolás ábécés könyve szép magyar nyelven tartalmazta a *Miatyánkot*, az *Üdvözlégymáriát*, a *Hiszekegyet*, a *Tízparancsolatot*, az asztali áldásokat, a reggeli és esti fohászokat. Ez a könyvecske volt az első latin-magyar szótár, amelyből a fiatal Rákóczi a nyelvet tanulta.

A kis Rákóczi Ferenc első írása. Az ötéves Rákóczi ábécés könyvecskéje

Rákóczi *Vallomásaiban* így ír első tanulóéveiről: „*Gyakorta megbüntettek, mivel lusta voltam tanulni és túlságosan átadtam magam a fegyveres, háborús gyermekjátékoknak.*” Ám azzal is tisztában volt, amikor írja, hogy: „*Kialakították tanítóim bennem a rangunkhoz illő erkölcsöket, és imádkozásra készítettek.*” Az intézményekhez kötődő iskolás évek akkor kezdődtek, amikor végleg elszakították családjától. A tizenkét éves ifjút egy csehországi kollégiumba viszik azzal a céllal, hogy átneveljék, hogy elfeledtessék vele, hogy ő valaha is magyar volt. Ezt megelőzően azonban még az élet iskolája időnként nem kevés veszélyét is meg kellett ismernie.

Thököly táborában

A kuruc felkelés 1683-ban folyamatos csatározásokkal telt. Thököly, hogy a hétesztendős *úrfiam* – ahogy ő nevezte – szagoljon egy kis puskaport, elvitte magával hadi táborba. Nagy hatással volt a gyermekre, hogy a Pozsony melletti Cseklészen sátorban lakott, hogy találkozott a követségbe jövő híres emberekkel,

hogy egyszerű tábori koszton kellett élnie. Be kellett tartania a korai felkelést, megtapasztalta a hideget, esőt, éhezést. fegyverzajt. Ekkor látott először rabokat, síró anyákat, sebesülteket, halottakat.

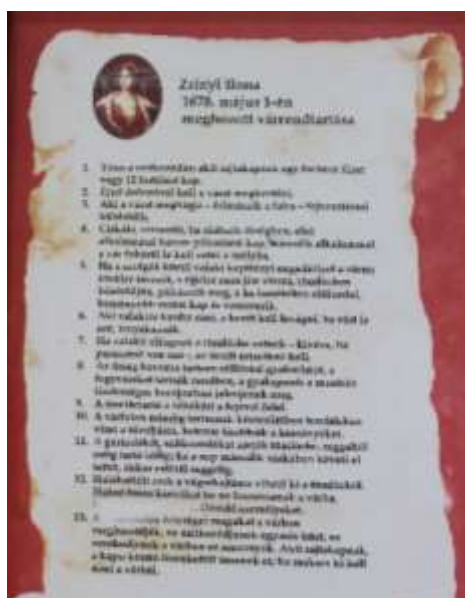
Sobieski János lengyel király lovasszobra Párkányban. A párkányi csata (Juliusz Kossak 1883-as festménye)

A táborban az 1683. szeptember 12-én zajló *kahlenbergi* csata után a kis Rákóczi élete veszélybe került. Sobieski János lengyel király és szövetségesei elsöprő győzelmet arattak a török felett. A fejvesztve menekülő oszmán sereg úgy gázolt át a cseklészi táboron, hogy a sátrak romba dőltek. Kőrössy György úgy mentette meg a kis Rákóczi életét, hogy magához ölelve, kirohant vele az összedőlő sátorból és biztonságos helyre vitte. A Rákóczi család utolsó férfitagjának élete még nagyobb veszélyben forgott, amikor nem egy alkalommal meg akarták mérgezni, hiszen az óriási birtokok, a fejedelmi cím szálka volt az udvar szemében. Kőrössy György azonban külön főzött neki, illetve közös étkezéseknél mindig ő kóstolta meg elsőként a gyermek elé tett ételt. Volt eset, hogy nagy összeget ajánlottak fel Kőrössy Györgynek, ha a gyerek közelébe engedí a merénylőket. A kamarás ettől kezdve még éberebben őrizte védencét, a közelébe sem engedett senkit. Thököly betegen, a kis Rákóczi sértetlenül tért haza Zrínyi Ilonához Munkácsra. A politikai és katonai helyzet Thököly számára vésztojósló volt, hiszen mind a török, mind a francia és a lengyel király bizalmatlanná vált iránta, Bécs pedig nyíltan ellenséges volt a kurucokkal.

Thököly diadalmenete (Van Westerhov gúnyrajza a kurucvezérről)

Rákóczi az 1684-es esztendőt Regécen töltötte, távol a háborgó világtól, ahol idejét a tanulásra fordította. A békesség, a nyugalom azonban nem tartott sokáig. Zrínyi Ilona 1685-ben gyermekeivel együtt Patakról ismét Munkács biztonságot nyújtó falai közé menekült. Közben Thököly Imre ügyei egyre rosszabbul álltak. A császár *Aeneas Caprara* tábornokot küldte Felső-Magyarországra, akinek fő feladata Thököly eltávolítása volt. A kuruc fejedelem végső elkeseredésében a töröktől vár segítséget. Váradra ment tárgyalni, a pasa azonban foglyul ejtette. Zrínyi Ilona egyedül maradt. 1685 októberében világossá vált számára, hogy a császári generális Munkács alá érkezve, a vár átadását követelte. Zrínyi Ilona nem tehetett mást, mint hogy ősei példáját követve, s férje kuruc politikáját el nem árulva, a vár védelmére rendezkedett be.

Regéc várának Zrínyi Ilona által kiadott szabályzata. Emléktábla, amit a gyermek Rákóczi itt tartózkodásának tiszteletére avattak fel

Thököly bukása

A 17. század végén, 1684 nyarán a *Szent Liga* csapatai megkezdtek az 1541 óta török kézen levő Buda ostromát. (Az 1684 márciusában XI. Ince pápa kezdeményezésére létrejött szövetséget a Lengyel Királyság, a Habsburg Birodalom, a Velencei Köztársaság és a Pápai Állam hozta létre.) Thököly ismét megpróbálkozott azzal, hogy átáll a keresztény szövetség oldalára, de a császári csapatok 1684 szeptemberében súlyos vereséget mértek a Felvidék urára. Bécs nem a keresztény szövetséget akarta erősíteni, hanem a Felvidéket – annak minden kincsével – megszerezni. Ehhez az időszakhoz kötődik *Bottyán János* feltűnése, aki 1703-ig a császári seregben szolgált, s az ezredesi rangig vitte. Az egyébként esztergomi születésű Bottyánnak 1685-ben oroszán része volt Esztergom megvédésében, amikor a várat a török vissza akarta foglalni.

Bottyán János (Dörre Tivadar rajza.) A törökkori Esztergom a 16. század végén. Az érseki város 1543-1683 között a török kezén volt

A császári csapatok Érsekújvár 1685-ben történt visszafoglalása után sorra vették vissza a felvidéki várakat, városokat a töröktől. Thököly a vereségei, illetve a váradi pasa fogságából szabadulva hatalom, pénz, sereg nélkül maradt. Még arra sem volt lehetősége, hogy visszatérjen feleségéhez, Zrínyi Ilonához Munkácsra. Arra a Munkácsra, amit a Habsburgok már 1685 decemberétől ostrom alá vettek. Miközben zajlott Buda ostroma, az északi térség döntő része, ami korábban Thököly Imre fejedelemsége alá tartozott, Bécs kezébe került. Egyedül Munkács dacolt a császári túlerővel szemben. A vár védelmét Zrínyi Ilona irányította, akit Európa szerte hősként tiszteltek.

Thököly Imre Váradon történt elfogatása és rabsága

Zrínyi Ilona hőstette

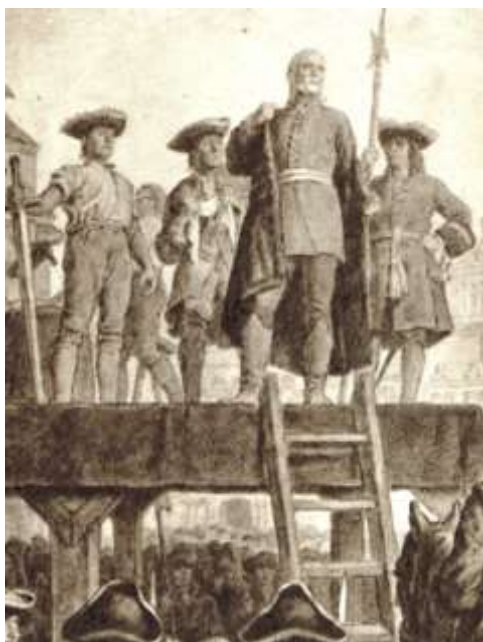
Kassa is elesett, s a császári csapatok sokszor kegyetlen megtorlást gyakoroltak. Thököly a török fogságában, Zrínyi János a császár tömlöcében, az országban nyomor és reménytelenség. Egyedül Munkács vára jelenthette a vigaszt, az utolsó reményt. A várat már az előző években felkészítették a védekezésre az ostrom ellen. Az építkezéseket *Radics András* várkapitány irányította.

Buda 1686. szeptember 2-án, 145 évi török uralom után került a keresztények kezébe (Franz Geffels)

1686 pünkösdjén az ostromlók elvonultak Munkács vára alól. Munkács városát azonban kifosztották, felgyújtották, odaveszett minden. E tragédiák közepette Zrínyi Ilona gyermeket várt. Férjével, Thököly Imrével futárok által tartották a kapcsolatot. Amikor a hősnő megszülte gyermekét, akkor szabadult fel Buda a 145 éves török uralom alól. A gyermek azonban nem maradt életben, a szülés az anyát is megviselte.

Európa Zrínyi Ilona nevéből volt hangos, amikor a hős magyar asszony tettét emlegették, aki egyedül állt ellen a Habsburg önkénynek. A császáriak számos kegyetlenséget elkövettek, de a legijesztőbb hírek Eperjesről érkeztek. Az eperjesi vérfürdő még a kor harcedzett és sok halált látott emberét is megdöbbenetette. *Antonio Caraffa*, az eperjesi hóhér a város előkelőségeit, mintegy háromszáz evangélikus polgárt megkínóztatott, s közülük a város 25 ártatlan vezetőjét pedig nyilvánosan kivégeztette. *„Először a jobb kezét vágják le a megkínzottaknak, majd lefejezték őket, majd felnégyelték a csonka holttesteket. A feldarabolt véres testeket kiszeegették a főtéren és az udvarokban, az egész város elborzadt.”* Történt mindez a „művelt Bécs” parancsára 1687. március 5. és május 9. között. (A magyar történelemtanítás idegen kézzel írt eseményeibe beleivódott Koppány vezér kegyetlen kivégzése, mint egy barbár magyar cselekedet. Ami több mint valószínű, hogy nem is volt igaz! Ám a 17. század végi eperjesi vérfürdő története, ami hiteles leírásokon alapul, kevésbé ismert.)

Caraffa, az eperjesi hóhér vérpadra küldött áldozatainak egyike. Az eperjesi vérfürdő áldozatainak emlékműve (Az 1908-ban felállított szoborkompozíció részlete. Köztérkép/mapublic)

A kis Rákóczi tizenegyedik születésnapját ilyen körülmények között a munkácsi várban nem tudták megünnepelni. A szüléstől is megviselt hősnő számos európai országba elküldte követeit, hogy segítsenek, de a szép szavaknál egyebet nem kapott. Ismerve az előző évszázadok magyar történelmét, ezen nem lepődhetünk meg, mindig is így volt, s így van ez a mai napig. Munkács védői egyre jobban kimerültek, elfogyott a lőszer, az élelem, nem tudták kifizetni a katonák zsoldját. XIV. Lajos francia király küldött némi élelmet, de ez volt minden, senki más nem segített. (A Napkirálynak ennyit ért meg, hogy a magyarok lekötötték legnagyobb vetélytársa, a Habsburg Birodalom katonai erőinek egy részét.)

Zrínyi Ilona 1688. január 17-én kénytelen volt a várat feladni. Azt azonban sikerült elérnie, hogy Munkács védői amnesztiát kaptak, a Rákóczi-vagyon pedig gyermekei nevében maradhatott. Ez életbevágóan fontos volt. Hiszen, ha nem így történik, II. Rákóczi Ferenc élete, politikai pályafutása egészen más irányt vett volna. Zrínyi Ilonát nem Munkácson, hanem egy hosszú, heteken át tartó utazás után, Bécsbe érkezve választották el gyermekeitől. A család 1688. március 27-én, a kis Rákóczi születésnapján érkezett Bécsbe. A város kapuja előtt órákig várakoztatták őket, ami már magában véve is vérlázító volt. Ráadásul érkezésük hírére odaseregglő bécsiek tolamakodó kíváncsisággal és cinikus megjegyzésekkel alázták meg az ősi fejedelmi magyar családot. Az európai hírnévre szert tett Zrínyiek és Rákócziak utódai méltósággal viselték a gyalázkodást. Akkor még nem tudva, hogy a hintóban ülő tizenkét éves gyermek később a Habsburgok elleni magyar szabadságharc egyik legnagyobb alakja lesz. Addig azonban még tizenöt évnek kellett eltelnie.

Zrínyi Ilona búcsúja fiától, az akkor tizenkét éves fejedelemtől. A szobor a munkácsi vár bástyáján áll (Matl Péter alkotása. Zrínyi Ilona képmásáról készült dombormű a munkácsi várban

Iskolás évek

A tizenkét éves Rákóczit a család Bécsbe érkezése után elszakították édesanyjától és nővérétől. A császári önkény az ifjút egy csehországi jezsuita iskolába, a főúri csemeték számára fenntartott Neuhausba kényszerítette. Az iskola tanárai és a diáktársak szeretettel és tisztelettel fogadták a hercegi sarjat. Színi előadást és díszlakomát rendeztek számára. Egyik tanára szerint Rákóczit tökéletes latin nyelvtudása, műveltsége, termete, választékos ízlése, öltözete, megnyerő modora miatt kezdettől nagyra becsülték Neuhausban.

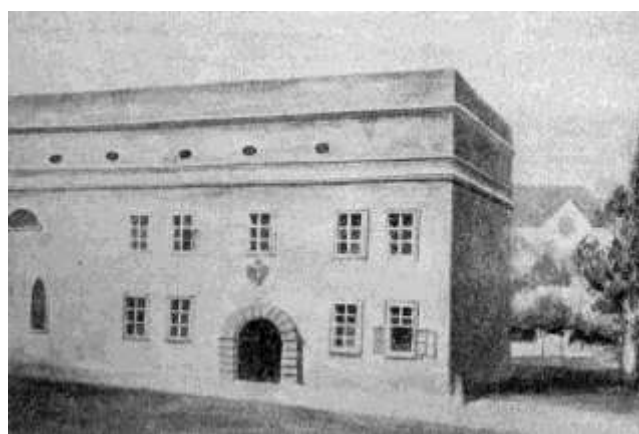
Lipót császár a magyarok által csak haraggal emlegetett *Kollonich Lipót* érseket bízta meg Rákóczi gyámjával. Azt a Kollonichot, akiről már az előző fejezetben is megjegyeztük, hogyan gondolkodott hazánkról: „*Magyarországot először rabbá, koldussá és végül katolikussá teszem.*” Politikáját a besúgóhálózat megszervezése, a Magyarországot sújtó gazdasági intézkedések meghozatala, továbbá a kurucok és a protestánsok kíméletlen üldözése jellemezte. Kollonich sajnos nem követte nagy elődje, *Pázmány Péter* politikáját, aki türelemmel, a szép szó erejével és lehetőleg nem az erőszak fegyverével vezette az egyházat.

Pázmány Péter érsek (1616-1637), az ellenreformáció hazai vezéralakja, aki a jezsuita rend megerősítésével, a magyar irodalmi nyelv megújításával vívta ki kortársai és az utókor tiszteletét

Kollonich Lipót érsek (1695-1707) önként vállalta, hogy átalakítja a magyar közigazgatást. Tervét egy 500 oldalas, a császárhoz intézett dolgozatban ismertette. Lényege az volt, hogy Magyarország az osztrák örökös tartományok mintájára működjön a jövőben

Ebben a politikai légkörben érkezett Rákóczi Ferenc az osztrák birodalom egyik iskolájába, ahol mindent megtettek azért, hogy a magyar fejedelemfit osztrákká tegyék. A jezsuita szerzetesek nagy türelemmel és célratörően fogtak hozzá a gyermek átneveléséhez. Először az édesanyja által gondosan összeválogatott szép magyar ruházatát cserélték fel német öltözettel. Idővel meg kellett válnia hosszú, hullámos hajától, kedves ételeitől, otthoni szokásaitól. A korszerűtlen jezsuita nevelés azonban nem érintette meg az ifjút. A magyar történelem eltorzított változata – amit igyekeztek éveken át belesulykolni az ifjúba – nem tett nagy hatást Rákóczira. Megmaradt lelkében, érzéseiben magyarnak, bár a külső jegyek alapján sokat változott. A neuhausi évek legmaradandóbb élménye a vidék cseh birtokos családjának, a *Slawata* grófoknak a vendégszeretete volt. Önmagáért is megkedvelték az ifjú magyar urat, de a jó kapcsolatot az aggódó édesanyjának a Bécsből írt levelei is erősítették. Rákóczi élvezte, hogy a természetben lehetett, s hogy fegyverek, lovak vették körül. Itt tanult meg a gróf társaként vadászni, amit aztán egész életében szenvedélyesen űzött.

Neuhaus cseh város és a jezsuita kolostor korabeli rajza

Rákóczi gyakran sakkozott a kollégium igazgatójával, *Zimmermann* páterrel, aki ezért is kedvelte okos tanítványát. Az iskolában legszívesebben a fizika teremben tartózkodott, ahol kísérleteket végzett, s megtanulta a csillagászati távcsöveket használatát is. Az itt eltöltött két év alatt (1688-1690) elsajátította az asztalosműhelyben az esztergálás tudományát, hiszen az ifjú Rákóczi a fával szeretett a leginkább dolgozni. Ennek majd rodostói emigrációs éve alatt veszi hasznát. Az iskolának az ifjúra azonban sikerült olyan tulajdonságokat is ráerőltetni, amik többek között leveleinek néha döcögős, nehézkes magyarságában mutatkoztak meg. A két év azonban kevés volt ahhoz, hogy az eredeti tervek szerint jezsuita pátert neveljenek belőle. Voltak jószándékú nevelői is, akik látván Rákóczi önálló gondolkodását, nem is erőltették a papi pályára terelést.

Rákóczi Ferenc diákkori képmása. A Jézus Társaság címere

Gimnáziumi éveinek egyik legszebb emléke *Guttwirtt Menyhért* poetika tanárának az az irodalmi műve, amit neves diákja tiszteletére alkotott. A Rákóczi arcképével ékesített alkotás szövegében olvashatjuk, hogy ha „erre az értelmes, előkelő, szép arcra tekintünk, akkor megértjük, hogy Rákóczit mindenki szerette, mindenütt szívesen fogadták, s nem szomorították meg sohasem, mert másokat ő sem bántott.” A nyári szünetekben nagy kirándulásokat tett a hegyekben, meglátogatta azokat a városokat, rendházakat, ahol jezsuiták éltek, akik nagy tisztelettel fogadták a diákot. Rákóczi szokása volt, hogy akit kedvelt, akit tanították, azoknak ékszereket, emléktárgyakat, gyöngyöket osztogatott.

A prágai jezsuita rendházon elhelyezett emléktábla, amely arról tanúskodik, hogy ebben a házban lakott Rákóczi Ferenc 1690-1692 között. Prágai egyetemi könyvtár, amelyben Rákóczi is megfordult

A tizennegyedik életévét betöltött Rákóczit gyámja, Kollonich érsek Prágába küldte, hogy az ottani egyetemen folytassa tanulmányait. Szállása a prágai jezsuiták rendházában volt, ahonnan a fél várost átgyalogolva jutott el az egyetem épületéhez. Az első évfolyamon matematikát, logikát, metafizikát

tanult. Ez utóbbi tantárgy – amit nem szeretett, mert nem látta hasznát – a filozófiának a teológiával összefüggő rendszerét boncolgatta. Szerette viszont a matematikát, majd ehhez kapcsolódva a művészetek – építőművészet, festészet, a geometriai ábrák – kötötték le az érdeklődését. A második évfolyamon fizikát és etikát hallgatott. Jezsuita tanárai olyannyira szorosan fogták, hogy egy idő után megszakadt kapcsolata a civil világgal. Kerülte a szórakozást, a társaságokat, s kizárólag a természet titkai, szépségei kötötték le, amit Isten teremtményének tekintett. Az alkímiát, asztrológiát, babonaságokat megvetette, ami részben a szigorú prágai jezsuita egyetemi évek eredménye volt. Úgy látszott, hogy Kollonich terve megvalósult. Rá sem lehetett ismerni a német módon élő fiatalemberre, aki három évvel korábban még öltözködésével, eszével, ügyességével, szép magyar beszédével a magyar nemesi ifjak közül is kitűnt.

Zrínyi Ilona és Rákóczi Julianna

A jezsuita iskolában tanulmányaival elfoglalt Ferenc el volt zárva nővérétől és édesanyjától is. Az akkor tizennyolc éves Juliannát a negyvennyolc éves *gróf Ferdinánd Aspremont-Reckheim* altábornagy megszöktette a bécsi Orsolya-rendi zárdából és 1691-ben titokban feleségül vette. Hogy a házasságkötés előzményeiről semmi nem szivárgott ki, az elsősorban Zrínyi Ilona kiváló szervezőképességének volt köszönhető. Lipót császár és Kollonich bíboros – aki ezzel elvesztette gyámságát – tehetetlen haragjában börtönbe záratta a férjet. Egy kis idő elteltével azonban az udvar kénytelen volt elismerni a házasságot. Julianna hét gyermeket szült, s a Rákóczi család az ő utódaiban élt tovább.

*Aspremont-Reckheim altábornagy, Rákóczi Julianna férje. A császári tiszt ismerte a Rákóczi családot és a birtokokat, mert 1688-ban Caraffa leváltása után az udvar őt küldte a felső-magyarországi főparancsnoki tisztség betöltésére.
Rákóczi Julianna arcképe*

Zrínyi Ilona sorsa is megváltozott. Egy fogolycserének köszönhetően 1692-ben végleg elhagyhatta Bécsset, de el kellett hagynia szeretett hazáját, Magyarországot is. Férjével, az akkor már végleg elbukott Thököly Imrével a törökországi száműzetés keserű kenyerét ette. Soha többé nem látta viszont lányát, fiát, hazáját. A császár nem engedte, hogy az akkor már nagykorúsított gyermekei édesanyjukkal együtt távozzanak. A bécsi udvar embertelenségének része volt, hogy még azt sem engedték meg, hogy a gyermekek elbúcsúzzanak anyjuktól. Mi több, úgy állították be az eseményeket a két gyermek előtt, hogy Zrínyi Ilona hazája árulója lett, azért ment Törökországba. Az udvari cselszövőknek sikerült azt is elérniük, hogy a két gyermeket a családi örökség elosztása okán egymás ellen fordították. Ez az ellentét azonban később feloldódott, testvéries módon.

Zrínyi Ilona gyászruhás képe és saját kezű aláírása

Rákóczi befejezve tanulmányait, Bécsben testvére, illetve annak férje, Aspremont gróf házában élt éveken át. Ez azonban nem volt egyszerű. Hiszen 1692-ben csak úgy juthatott el Bécsbe, ahol négy év után végre találkozhatott nővérével, hogy kijátszották Kollonich éberségét. Kiderült, hogy a tizenhat éves ifjú szinte elfelejtette ősei szép magyar nyelvét. Nővére rábeszélte, hogy szakítson teljesen fölösleges tanulmányaival és élje a saját életét. Így is történt. Rákóczi egy idő után belefeledkezett a zajos, forgatagos bécsi életbe. A korábban zárkózott ifjú megkedvelte a szórakozást, a társasági életet, amivel újra kivívta Kollonich haragját, ellenszenvét.

Batthyány Strattmann Eleonóra, a „szép Lóri” ahogy Bécsben nevezték. Férje halála után a család körmendi palotájába költözött. A körmendi kastély későbbi neves tulajdonosa, Batthyány-Strattmann László, a szegények orvosa

A Canal Grande Velencében, ahogy még Rákóczi is láthatta (Canaletto festménye)

Nővére palotájában élte meg első szerelmi élményét *Strattmann Eleonórával*, aki azonban *Batthyány Ádám* felesége volt. A botránytól úgy szabadult meg, hogy Kollonich közbenjárására egy itáliai körútra indult, ami aztán élete egyik meghatározó élménye lett. Rákóczi Ferenc 1693-ban már Velence csodálatos épületeiben gyönyörködött.

(Folytatjuk)

Bánhegyi Ferenc